

MỘT SỐ TỤC LỆ LIÊN QUAN ĐẾN NGHỀ BUÔN Ở HỘI AN

Trương Hoàng Vinh

Tục thờ thần Tài và Thổ địa tại các gia đình có buôn bán, Thần tài cụ thể được thờ phổ biến là Ngũ phương ngũ thổ long thần và Tiền hậu địa chủ Tài thần, Phước Đức Chính thần. Hiện nay, vẫn còn một số nhà trong Khu phố cổ còn trang thờ Phước Đức Chính thần, trong đó đáng chú ý là trang thờ được xây áp tường ở nhà 77 Trần Phú. Còn lại đa số các nhà buôn đều lập trang thờ thổ địa - thần tài bằng gỗ, thiếc, đá đặt ở nền đất gian trước của hiệu buôn, mặt trang thờ quay theo hướng mặt tiền. Lễ vật đặc trưng là tỏi kết chùm để trừ tà kèm với một số lễ vật được thời đại hóa là thuốc lá, cà phê, thậm chí là bia... Đi kèm với thờ thần tài thì vào ngày mùng 2, 16 âm lịch hàng tháng người buôn bán lâu năm ở Hội An có lễ thắp hương, cúng cầu mua may bán đắt. Gần đây, vào mùa Trung thu, ngày 16/8 âm lịch - ngày thần tài của tháng 8, một số nhà buôn còn mời Lân, Thiên cầu vào cửa hiệu để múa cầu may. Việc thờ thần tài - thổ địa nay không chỉ giới hạn ở những tiệm buôn trong Khu phố cổ mà còn lan tỏa đến những nhà làm nghề thủ công ở các các làng nghề mộc Kim Bồng, nghề gốm Thanh Hà... cũng với ý nguyện được cầu mua may, bán đắt.

Ở một số Hội quán người Hoa ở Hội An như Hội quán Phước Kiến, Dương Thương Hội quán đã có thờ Tài công, Phước đức chính thần, Quan Công, Thiên

Hậu... đây là những vị thần hỗ trợ cho một cộng đồng người làm nghề buôn bán. Tại Quan công miếu có thờ Quan công, Bà chúa Tiên để phục vụ nhu cầu tín ngưỡng của những người cầu tài, cầu may mà đa số là người buôn bán. Trong dịp lễ Nguyên tiêu năm Bính Thân này, đã có 6000 lượt du khách đến hành lễ cầu tài tại Quan Công miếu, trong đó, đa số là người buôn bán, kinh doanh nhỏ và vừa ở Đà Nẵng, Quảng Nam. Tại một số gia đình buôn bán cũng thờ Bà Chúa Tiên, Quan công để phò trợ mua may bán đắt... Không chỉ ở trung tâm phố thị có thờ Quan Công mà tại di tích miếu Trung Gian, thôn Trung Hà, xã Cẩm Kim cũng có thờ Quan Công. Phải chăng đây là dấu vết còn lại của hoạt động tín ngưỡng liên quan đến buôn bán của một làng quê đã từng có sự phát triển thương mại bằng đường thủy.

Trên các ghe bầu nội địa thường

có một nhỏ thờ Bà Thu Bồn, Bà Phường Chèo hoặc Bà Chúa Ngọc. Những ghe bầu buôn đường biển của người Việt thờ Bà Đại Càn, Bà Thủy Long, Quan Thế âm Bồ Tát, đây là những vị thần thường phò trợ cho họ khi gặp nạn. Các thương thuyền của người Hoa thì thờ Thiên Hậu Thánh mẫu, Quan Âm bồ tát. Ở cộng đồng thì tại miếu Vạn ghe bầu ở Cẩm Nam có thờ Bà Đại Càn, Nam Hải cự tộc Ngọc lân tôn thần, những vị thần này cũng là những vị thần phò trợ cho ngư dân trên biển khi hành nghề, gặp nạn. Tuy nhiên tục thờ thần bảo hộ của nghề buôn ghe bầu ở trên ghe hiện nay không còn nữa.

Vào đầu năm ở Hội An hiện nay và vào các dịp lễ tết quan trọng, những người làm nghề buôn bán thường đến các đền miếu, hội quán có thờ thần bảo trợ như Thiên hậu Thánh mẫu, Quan Công, thờ Tài thần, thờ Bà chúa tiên để xin vay một ít tiền làm vốn buôn bán. Tục lệ này rất phổ biến trong cộng đồng người Hoa, bà con làng Minh Hương xưa và cả đối với người Việt buôn bán lâu năm ở Hội An. Tục lệ này diễn ra sôi động trong Tết Nguyên Tiêu và ngày 16 tháng Giêng âm lịch hàng năm ở Quan Công miếu, hội quán Phước Kiến, Quảng Triệu, Triều Châu.

Vào đầu năm đến các di tích tín ngưỡng có thờ phúc thần để xin lộc, vay tiền cầu may. Ngoài ra còn có tục cúng Thần linh, cầu may vào ngày sóc, vọng (*mùng 1, rằm hàng tháng âm lịch*); cúng Thần tài, Thổ địa cầu may vào ngày 2, 16 âm lịch hàng tháng; mời đầu Thiên cầu, Lân múa từ tà để cầu may vào dịp Lễ tết, Lễ Khai trương, vào tết Trung thu. Tục cúng/thắp hương mở hàng đầu năm, đầu ngày. Tục chọn ngày tốt để khai trương, mở hàng. Hiện nay, người buôn bán ở Hội An thường chọn ngày chẵn của tháng Giêng với điều kiện ngày đó không quá xấu để mở cửa hiệu buôn bán, hoặc xuất hành hành nghề cho cả năm.

Ở các hộ buôn bán tại vùng nông thôn, thuộc các làng nghề, các làng quê, các tục trừ tà, xui rủi bằng cách xông thảo mộc (*giác, hương, gai chanh, các thảo mộc khác...*) khi liên tục bị xui rủi trong kinh doanh, tục kiêng kỵ bước qua đòn gánh, úp nón lên gánh hàng, coi trọng bàn tính, mất lợi đầu năm, đầu ngày (*me xua, mở hàng*) vẫn được duy trì.

Nhìn chung những tục lệ bắt nguồn từ tâm lý tôn trọng thế giới siêu nhiên kết hợp với tâm lý cầu may của những người làm nghề buôn bán. Những tục lệ này có giá trị văn hóa sâu sắc và hiện đang được bảo tồn rộng rãi ở Hội An. Đây cũng là một biểu hiện minh chứng cho một thời kỳ buôn bán, giao thương mạnh mẽ trong lịch sử ♦